

การสร้างสรรค้บทเพลงชุด หริณศศิิกษัย

SONG CREATION: HARINATSASIKASAI SUIT

อมรเทพ ใจเสงี่ยม*, ธนพัฒน์ ศรีวอ*, พงศธร สุธรรม*, ปิติกร เทียนจีน*
และสุวิชา พระยาชัย*

AMORNTEP JAISANGAM, TANAPAT SRIWOR, PHONGSATHORN SUTHAM,
PEETIKORN THIENJEEN AND SUWICHA PRAYACHAI

(Received: July 4, 2023; Revised: October 26, 2023; Accepted: April 25, 2024)

บทคัดย่อ

การสร้างสรรค้บทเพลงชุด หริณศศิิกษัย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทที่เกี่ยวข้องกับตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดจันทบุรี และสร้างสรรค้บทเพลง ผลการวิจัยพบว่าตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดจันทบุรีสร้างขึ้นในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม กรมศิลปากรออกแบบโดยเชื่อมโยงชื่อจังหวัดกับตำนานกระต่ายบนดวงจันทร์ ตราสัญลักษณ์มีองค์ประกอบที่สื่อถึงความอุดมสมบูรณ์และความผาสุกของประชาชน ปัจจุบันตราสัญลักษณ์ได้ถูกนำมาสร้างสรรค้ให้เกิดประโยชน์แก่ท้องถิ่น เช่น เครื่องหมายการค้า ป้ายสถานที่ สัญลักษณ์ในงานสำคัญ สอดคล้องกับแนวคิดขานานิยมของอดีตผู้นำที่ต้องการให้ประชาชนเกิดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์บ้านเกิดของตนเอง คณะผู้สร้างสรรค้จึงเกิดแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค้บทเพลงขึ้นเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์จังหวัดจันทบุรี อีกทั้งยังสามารถนำบทเพลงไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่สังคม บทเพลงประกอบด้วย 3 องค์ คือ 1) เล่าขานตำนานกระต่าย 2) กระต่ายเริงระบำ และ 3) ผาสุกจันทบูร โดยมีประเด็นในการสร้างสรรค้ ได้แก่ การประพันธ์คำร้อง การประพันธ์เพลงจากเค้าโครงงานองที่มีอยู่เดิม การประพันธ์ทางเปลี่ยน การประพันธ์โดยใช้จินตนาการ การปรุงแต่งอรรถรสของการบรรเลง และการสร้างสรรค้จังหวะหน้าทับ บทเพลงชุดนี้บรรเลงด้วยวงดนตรีที่ผสมขึ้นใหม่ระหว่างดนตรีไทยและดนตรีสากล เพื่อให้การถ่ายทอดอารมณ์และความหมายของบทเพลงมีความสมบูรณ์

คำสำคัญ : การสร้างสรรค้ บทเพลง หริณศศิิกษัย

* ภาควิชาดุริยางคศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

Department of Music, Chanthaburi College of Dramatic Arts, Bunditpatanasilpa Institute of Fine Arts.

Abstract

The creation of the Harinatsasikasai song utilized a qualitative research methodology. The research aimed to study the context of the provincial seal of Chanthaburi Province and create a song inspired by it. The research findings were as follows: 1) The provincial seal of Chanthaburi was designed during Field Marshal P. Phibulsongkram's period by the Fine Arts Department. It is closely related to the province's name and the legend of the rabbit on the moon. The components of the seal symbolize the province's natural richness and the happiness of its people. Currently, the provincial seal is used to benefit the local community in various ways, such as being featured in trademarks, signage for places, and as a symbol for important events. Additionally, the seal reflects the nationalism of the former leader and expresses the pride of the people in their hometown's identity. Inspired by these elements, the research team created the song to promote Chanthaburi Province and to serve the interests of society. The song was divided into three parts: Part 1 tells the legend of the rabbit, Part 2 features a rabbit dance, Part 3 celebrates the happiness of Chanthaburi. The main creative challenges involved writing the lyrics, maintaining the traditional rhythms while introducing some variations, incorporating new playing techniques, and using the creative Nathap rhythms. Both Thai and Western musical instruments were employed in the song to express its mood and deliver the intended meaning.

Keywords: Creation, Song, Harinatsasikasai

บทนำ

“อัตลักษณ์” มาจากภาษาบาลี อุตต รวมกับคำว่า ลักษณะ โดยที่ “อุตต” มีความหมายว่า ตัวตน ของตน ส่วน “ลักษณะ” หมายถึง สมบัติเฉพาะตัว อัตลักษณ์ เป็นเรื่องของกาให้คำนิยามและตีความหมายเชิงคุณค่า ซึ่งคุณค่าเหล่านั้นไม่จำเป็นต้องได้รับความเป็นสากล แต่เป็นความหลากหลายทางวัฒนธรรม หรือการสร้างตัวตนจากวัฒนธรรมย่อยก็ได้ ทำให้เกิดการยอมรับซึ่งพหุลักษณะทางสังคม ซึ่งไม่เหมือนกับเอกลักษณ์ในคำนิยามสมัยแรกที่จะต้องสร้างเพื่อความเป็นปึกแผ่นของสังคมเท่านั้น

แต่อัตลักษณ์เป็นเรื่องของการยอมรับในการมีอยู่ของปัจเจกอย่างจริงจัง (ประสิทธิ์ ลิปรีชา, 2547, น. 32) อัตลักษณ์เป็นสิ่งสำคัญในการสร้างตัวตน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มชนใด อันมีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ล้วนแต่มีอัตลักษณ์เฉพาะตนทั้งสิ้น อาทิ ภาษา เสื้อผ้า อาหาร ดนตรี พิธีกรรม เป็นต้น ซึ่งหนึ่งในการสร้างอัตลักษณ์ที่มีความน่าสนใจที่ปรากฏในสังคมไทยคือ ตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดที่ได้นำความโดดเด่นของท้องถิ่นต่าง ๆ มาใช้ในการออกแบบ เพื่อเป็นการสร้างอัตลักษณ์ให้เป็นที่ประจักษ์แก่สังคม

แนวคิดในการสร้างอัตลักษณ์ด้วยตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดเกิดขึ้นในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามขณะนั้นประเทศไทยต้องการสร้างความเป็นชาตินิยมด้วยการปลูกฝังให้คนในชาติมีความรักและภูมิใจในถิ่นฐานบ้านเกิดของตน ดังที่กรมศิลปากร (2542, น. 31) กล่าวถึงที่มาของแนวคิดดังกล่าวว่า

“ใน พ.ศ. 2483 จอมพลแปลก พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น ให้ปรารภว่า การที่จะให้ประเทศชาติรุ่งเรืองแข็งแรงนั้น จำเป็นต้องสร้างความเจริญเป็นปึกแผ่นให้แก่ชนบทโดยทั่ว ๆ ไป และการที่ชนบทจะเจริญเป็นปึกแผ่นได้ ก็ต้องอาศัยการที่ชาวชนบท มีนิสัยรักถิ่นฐาน ไม่ไขว่ฝันที่จะย้ายภูมิลำเนาเดิมเข้ามาอยู่ในพระนคร เพื่อให้ได้ผลดังที่ว่านี้ มีสิ่งซึ่งจะต้องทำหลายอย่างเกี่ยวกับการบำรุงและชักจูงคนให้ชอบชีวิตชนบทภูมิใจในความเป็นชาวชนบทและรักชนบทที่เป็นถิ่นฐานของตน ซึ่งเรื่องแรกที่นายกรัฐมนตรีเห็นว่าควรทำได้ คือคิดให้มีเครื่องหมายประจำจังหวัดเหมือนอย่างที่มีอยู่แล้วในนานาประเทศที่เจริญ โดยมีเหตุผลว่าเครื่องหมายประจำจังหวัดนี้ เมื่อมีขึ้นแล้วก็อาจใช้เป็นประโยชน์ได้หลายทาง เช่น ติดตั้งในสถานที่สำคัญ ทำเป็นธงประจำจังหวัด เป็นเครื่องหมายสำหรับชาวจังหวัด และเป็นเครื่องหมายสินค้าอุตสาหกรรมของจังหวัด ดังนี้ เป็นต้น”

จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงได้มอบหมายให้กรมศิลปากรออกแบบตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดจันทบุรีขึ้น โดยได้นำรูปกระต่ายบนดวงจันทร์จากตำนานที่มีมาแต่โบราณกาลมาเชื่อมโยงกับชื่อจังหวัด เนื่องจากคำว่า “จันทร” ที่มาจาก “ดวงจันทร์” พ้องเสียงกับคำว่า “จันท” นั่นเอง นอกจากนั้นความหมายของตราสัญลักษณ์ยังสอดคล้องกับความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางธรรมชาติ ความสงบร่มเย็น และความผาสุกของชาวจังหวัดจันทบุรีอีกด้วย ซึ่งในปัจจุบันตราสัญลักษณ์ดังกล่าวได้ถูกนำมาสร้างสรรค์

ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมอย่างหลากหลาย อาทิ มาสคอตกระต่ายในงานสำคัญของจังหวัด จันทบุรี ประติมากรรมรูปกระต่ายตามพื้นที่สาธารณะ ตราสัญลักษณ์ทางการค้า เป็นต้น

จากที่มาและความสำคัญข้างต้นจะเห็นได้ว่าอัตลักษณ์ของตราสัญลักษณ์ประจำ จังหวัดจันทบุรี ได้ถูกนำมาสร้างสรรค์ตามแนวคิดของผู้นำเมื่อครั้งอดีตมากมาย หลายรูปแบบ คณะผู้สร้างสรรค์จึงเกิดแรงบันดาลใจในการนำตราสัญลักษณ์มาสร้างสรรค์ ให้เกิดคุณประโยชน์ด้วยองค์ความรู้ทางดุริยางคศิลป์ โดยใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ ในการศึกษาบริบทที่เกี่ยวข้องกับตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดจันทบุรี เพื่อเป็นแนวคิด ในการสร้างสรรค์บทเพลงชุด ทัศนศึกษา ซึ่งบทเพลงดังกล่าวจะมีส่วนสำคัญอย่างยิ่ง ในการพัฒนาต่อยอดทรัพยากรทางวัฒนธรรมให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้น สามารถสร้างประโยชน์ ต่อสังคมได้หลายมิติในอนาคต และที่สำคัญบทเพลงยังเป็นอนุสรณ์ให้ประชาชนระลึกถึง ตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดจันทบุรี

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบริบทที่เกี่ยวข้องกับตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อสร้างสรรค์บทเพลงชุด ทัศนศึกษา

ขอบเขตการสร้างสรรค์

ขอบเขตด้านเนื้อหา

องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ ได้แก่ บริบทที่เกี่ยวข้องกับ ตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดจันทบุรี ลักษณะทางกายภาพและพฤติกรรมของกระต่าย และตำนานกระต่ายบนดวงจันทร์

ขอบเขตด้านบุคคล

1. กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินคุณภาพผลงานสร้างสรรค์ คัดเลือกจากผู้ทรงคุณวุฒิจากผู้มีความรู้ด้านดุริยางคศิลป์ ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ ไม่ต่ำกว่า 30 ปี เพื่อประเมินผลงานสร้างสรรค์บทเพลงชุด ทัศนศึกษา จำนวน 3 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง คณะผู้สร้างสรรค์ใช้วิธีคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ตามคุณสมบัติที่กำหนด คือ บุคคลข้อมูลเกี่ยวกับตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัด จันทบุรี จำนวน 3 คน เพื่อสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Dept Interview)

ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ดำเนินการสร้างสรรค์คือ วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผลงานการสร้างสรรค์บทเพลงชุด หรือศตึกษัย เริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน 2564 ถึงวันที่ 31 ตุลาคม 2565

กระบวนการสร้างสรรค์

การสร้างสรรคบทเพลงชุด หรือศตึกษัย คณะผู้สร้างสรรค์ได้ศึกษาข้อมูล และประพันธ์เพลงตามกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานทางดนตรี สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับบริบทที่เกี่ยวข้องกับตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดจันทบุรี ประกอบด้วย บริบทของจังหวัดจันทบุรี ลักษณะทางกายภาพและพฤติกรรมของกระต่าย ตำนานกระต่ายบนดวงจันทร์ และตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดจันทบุรี

2. เก็บรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร และข้อมูลในระบบออนไลน์ รวมไปถึง การลงพื้นที่ภาคสนาม (Fieldwork) เพื่อสังเกตบริบทของตราสัญลักษณ์กับจังหวัดจันทบุรี และสัมภาษณ์บุคคลข้อมูลเกี่ยวกับตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดจันทบุรี

3. วิเคราะห์ข้อมูลใช้รูปแบบการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analysis Description) ประกอบด้วย วิเคราะห์ข้อมูลด้านเอกสาร ข้อมูลการสัมภาษณ์ และผลงานสร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้อง

4. ออกแบบเค้าโครงของบทเพลง

5. กำหนดรูปแบบของบทเพลง

6. ออกแบบการประสมวงดนตรี

7. ประพันธ์ทำนอง จังหวะ และคำร้อง

8. การตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ประกอบด้วย

1) นายทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง

2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เจริญชัย ชนไฟโรจน์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

3) รองศาสตราจารย์อดิษฐ์ แก้วนิล มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

9. ปรับแก้ผลงานตามข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ ให้มีความสมบูรณ์ และนำเสนอบทเพลง

ผลการสร้างสรรค์

1. การศึกษาบริบทที่เกี่ยวข้องกับตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดจันทบุรี

1.1 บริบทของจังหวัดจันทบุรี คณะผู้สร้างสรรค์พบว่าจังหวัดจันทบุรี มีความเก่าแก่มากมาตั้งแต่สมัยเจนละมีชื่อเรียกเมืองว่า “จันทบูร” หรือ “จันทบูร” หรือ “จันทบุรี” โดยค้นพบหลักฐานทางโบราณคดีมากมายภายในบริเวณ “เมืองควนครบุรี” หรือ “เมืองเพนียด” ซึ่งเป็นเมืองเก่าของจังหวัดจันทบุรี เมื่อเข้าสู่สมัยกรุงศรีอยุธยา

และกรุงรัตนโกสินทร์ จันทบุรียังมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศ ประกอบด้วย การกอบกู้เอกราชของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช กรณีพิพาทระหว่างสยามกับญวนในสมัยรัชกาลที่ 3 และกรณีพิพาทระหว่างสยามกับฝรั่งเศสในสมัยรัชกาลที่ 5 (จรรยา มาณะวิท, 2550, น. 112-115) ซึ่งจันทบุรีในปัจจุบันเป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียง อันเกิดจากการหลอมรวมบริบทต่าง ๆ ที่มีความโดดเด่น ไม่ว่าจะเป็นความสมบูรณ์ทางธรรมชาติ เป็นแหล่งเพาะปลูกผลไม้ เป็นแหล่งรวบรวมโบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงาม ดังที่คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุกล่าวถึงจังหวัดจันทบุรี ว่าเมืองจันทบุรีเป็นชุมชนโบราณเก่าแก่มากกว่าพันปี ยังมีร่องรอยอารยธรรมโบราณของชุมชนก่อนประวัติศาสตร์ที่มีอายุไม่น้อยกว่า 6,000 - 4,000 ปี หลักฐานที่ปรากฏทั้งด้านมานุษยวิทยา ศิลปะ และประวัติศาสตร์ แสดงให้เห็นถึงการตั้งถิ่นฐาน การเติบโตอย่างกว้างขวางในท้องถิ่น การขยายตัวติดต่อค้าขายกับต่างถิ่น การรับและถ่ายทอดการผสมผสานทางวัฒนธรรม ซึ่งมีพัฒนาการยาวนานต่อมา จนกระทั่งเป็นเมืองจันทบุรีในปัจจุบัน (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2544, น. 49)

1.2 ลักษณะทางกายภาพและพฤติกรรมของกระต่าย ข้อมูลดังกล่าวเป็นสาระสำคัญที่เชื่อมโยงกับตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดจันทบุรีอันนำไปสู่การสร้างสรรคบทเพลง จากการศึกษาข้อมูลจากองค์การสวนสัตว์แห่งประเทศไทย พบว่ากระต่ายโดยทั่วไปมีน้ำหนักตั้งแต่ 1 - 7 กิโลกรัม เป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่มีขนาดเล็ก มีขนปุกปุยทั่วลำตัว มีหางกลมสั้น มีใบหูยาวเมื่อเทียบกับสัตว์อื่น ซึ่งวิวัฒนาการมาใช้สำหรับฟังเสียงได้เป็นอย่างดี และยังมีประสาทสัมผัสในการดมกลิ่นที่ดีมาก (องค์การสวนสัตว์แห่งประเทศไทย, 2565, น. 1) กระต่ายเป็นสัตว์สังคม การให้อยู่รวมกับตัวอื่นที่มีขนาดร่างกายใกล้เคียงกัน แต่ต่างเพศกันจะเป็นเรื่องที่ดี การเลี้ยงเพศเดียวกันจะมีโอกาสที่จะทำร้ายกัน (ชนกุล วรรณประเสริฐ และ นัยนา ชัยบุตร, 2551, น. 149-151) คณะผู้สร้างสรรค์สามารถสรุปได้ว่ากระต่ายมีลักษณะทางกายภาพ ได้แก่ ลำตัวมีขนาดเล็ก (น้ำหนักตั้งแต่ 1 - 7 กิโลกรัม) มีขนปุกปุย หางกลมและสั้น ใบหูยาว และมีประสาทการดมกลิ่นเป็นเลิศ นอกจากนั้นยังมีความสามารถในการกระโดดได้เป็นอย่างดี เนื่องจากมีสะโพกยาว ทรงพลัง และเต็มไปด้วยกล้ามเนื้อ พฤติกรรมของกระต่ายที่แสดงออกถึงอารมณ์และความรู้สึก อาทิ การเลียเป็นการแสดงออกถึงความรัก การกระโดดเป็นการแสดงออกว่ามีความสุข การกระต๊อบเท้าเป็นการแสดงความไม่พอใจ การขุดดินเป็นการแสดงถึงการหลบภัย

1.3 ตำนานกระต่ายบนดวงจันทร์ นอกจากกระต่ายจะเป็นสัตว์เลี้ยงแล้ว จากการศึกษาตำนานกระต่ายบนดวงจันทร์ พบว่า กระต่ายยังเป็นสัตว์ที่มีความเชื่อมโยงกับตำนานมาตั้งแต่ครั้งโบราณกาล ปรากฏในความเชื่อและศาสนาของพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วโลก ซึ่งเกิดขึ้นจากสิ่งที่ปรากฏเห็นในธรรมชาติ คือ หลุมดำบนดวงจันทร์ มนุษย์จึงจินตนาการเป็นรูปกระต่าย ด้วยความที่ดวงจันทร์เป็นดาวเคราะห์ที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ จึงทำให้ธรรมชาติและจินตนาการของมนุษย์ได้ผนวกเข้าด้วยกัน จนกระทั่งเกิดเป็นตำนานที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและศาสนาในที่สุด ดังมีตัวอย่างตำนานเกี่ยวกับกระต่ายบนดวงจันทร์ อาทิ ตำนานกระต่ายบนดวงจันทร์ในวรรณคดีของพระพุทธศาสนาว่า ในอดีตพระพุทธองค์ทรงเสวยชาติเป็นกระต่ายป่าเพื่อบำเพ็ญเพียรเป็นพระโพธิสัตว์ โดยการให้ทานอันยิ่งใหญ่ (สุภัก มหาวรรการ, 2552, น. 127-128) ตำนานกระต่ายบนดวงจันทร์ของจีนเกี่ยวกับเทพธิดาฉางเอ๋อได้ส่งกระต่ายหยกข้างกายลงมายังโลกเพื่อรักษาชาวบ้านที่เดือดร้อนจากอหิวาตกโรคระบาดในเมืองปักกิ่ง (ถาวร สิกขโกศล, 2557, 32-33) และตำนานกระต่ายบนดวงจันทร์ของชาวฮอตเทนทอต ที่เล่าว่าพระจันทร์ถูกกระต่ายชวนไปเที่ยวเล่น ทำให้ปรากฏรอยปั้นดำบนดวงจันทร์ (ประวิทย์ สุวณิช, 2537, น. 49)

1.4 ตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดจันทบุรี จากการศึกษาข้อมูล พบว่า ตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดจันทบุรีสร้างขึ้นในปีพุทธศักราช 2483 ตามแนวคิดของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ออกแบบโดยกรมศิลปากรให้เป็นรูปกระต่ายบนดวงจันทร์ เนื่องจากพระจันทร์มีความพ้องเสียงกับชื่อของจังหวัด รวมไปถึงตำนานกระต่ายบนดวงจันทร์ยังมีความเกี่ยวข้องกับสังคมไทยและจังหวัดจันทบุรี ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะเกี่ยวกับชื่อจังหวัดจันทบุรีในอดีตดังปรากฏในหนังสือเลอ กองโบช (Le Cambodge) ที่เขียนโดยเอเตียน แอโมนิเยร์ (Etienne Aymonier) เรียกว่าเมือง “จันทรบุรี” แปลว่าเมืองแห่งพระจันทร์ (จรรยา มาณะวิท, 2550, น. 104) จังหวัดจันทบุรีนับเป็นอีกหนึ่งจังหวัดที่มีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อของตำนานกระต่ายบนดวงจันทร์ ซึ่งภาพกระต่ายบนดวงจันทร์เป็นตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัด โดยคำว่า “จันท” ในชื่อจันทบุรี พ้องเสียงกับคำว่า “จันทร” ซึ่งหมายถึงดวงจันทร์ ในการกำหนดให้แต่ละจังหวัดมีตราประจำจังหวัดของตนเองใช้เมื่อ พ.ศ. 2483 กรมศิลปากรมีมติให้จังหวัดจันทบุรีใช้รูปภาพดวงจันทร์ มีรัศมีภายในมีรูปกระต่ายเป็นภาพสัญลักษณ์สื่อถึงชื่อจังหวัดจากคำว่า “จันทร” และความเชื่อแต่ครั้งโบราณว่ากระต่ายและพระจันทร์เป็นของคู่กัน (กรมศิลปากร, 2542, น. 37) นอกจากนั้นจากการสัมภาษณ์สุมลทริกาญจน์ มายะรังสี อดีตหัวหน้าหอจดหมายเหตุแห่งชาติจันทบุรี ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมา

ต่าง ๆ มากมาย เช่น งานประติมากรรม งานหัตถกรรม สื่อมัลติมีเดีย จึงทำให้คณะผู้สร้างสรรค์ เกิดแรงบันดาลใจในการนำตราสัญลักษณ์ดังกล่าวมาสร้างเป็นผลงานทางด้านดนตรี เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดจันทบุรีเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง และยังสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมได้อีกด้วย

2.2 แนวคิดในการสร้างสรรค์บทเพลงชุด หริณศศิขัย ประกอบด้วย

1) การตั้งชื่อบทเพลง คณะผู้สร้างสรรค์ใช้แนวคิดของक्रमन्त्री ตราโมท คือ การตั้งชื่อเพื่อเป็นอนุสรณ์ ดังที่क्रमन्त्री ตราโมท กล่าวว่า “สิ่งซึ่งจะเป็นอนุสรณ์ของเพลงที่แต่งขึ้นนั้น ย่อมมิได้หลายอย่างหลายประการ แล้วแต่ความต้องการของผู้แต่งที่ประสงค์ให้ระลึกถึงสิ่งใด หรือเหตุการณ์อย่างไร เป็นต้นว่า ศาสนา ประวัติศาสตร์” (มนตรี ตราโมท, 2538, น. 89) โดยคณะผู้สร้างสรรค์ตั้งชื่อบทเพลงเพื่อเป็นที่ระลึกถึงตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดจันทบุรี อันมีรูปกระต่ายบนดวงจันทร์เป็นจุดสำคัญ โดยนำคำว่า “หริณะ” ที่แปลว่า กระต่าย และคำว่า “ศศิขัย” ที่แปลว่า ดวงจันทร์เต็มดวงมาสนธิเป็นคำว่า “หริณศศิขัย” แปลว่า กระต่ายบนดวงจันทร์

2) การออกแบบเค้าโครงของบทเพลง สืบเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาบริบทของตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดจันทบุรี โดยบทเพลงมีจำนวน 3 องค์ เชื่อมโยงกันเป็นเรื่องราว ประกอบด้วย องค์ที่ 1 เล่าขานตำนานกระต่าย สืบเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาด้านานกระต่ายบนดวงจันทร์ อันเป็นที่มาของการออกแบบตราสัญลักษณ์ บทเพลงสื่อถึงอารมณ์ยามค่ำคืนที่ชวนให้จินตนาการถึงตำนานกระต่ายบนดวงจันทร์ที่เล่าขานกันมาตั้งแต่โบราณกาล องค์ที่ 2 กระต่ายเริงระบำ ให้ความสำคัญกับกระต่าย เนื่องจากเป็นจุดเด่นของตราสัญลักษณ์ จึงสืบเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาลักษณะทางกายภาพและพฤติกรรมของกระต่าย บทเพลงเน้นความสนุกสนานเพื่อสื่อถึงกระต่ายที่กระโดดโลดเต้นอย่างมีความสุข และองค์ที่ 3 ผาสุกจันทบุรี สืบเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาบริบทของจังหวัดจันทบุรีที่มีความสอดคล้องกับตราสัญลักษณ์ เพื่อแสดงถึงความผาสุกของประชาชนชาวจันทบุรี

3) การกำหนดรูปแบบของบทเพลง คณะผู้สร้างสรรค์สร้างสรรค์ดนตรีที่ผสมผสานระหว่างดนตรีไทยและดนตรีสากล เพื่อให้มีความสอดคล้องกับรสนิยมทางดนตรีของสังคมในปัจจุบัน ดังที่เพชรดา เทียมพยุหา กล่าวว่า “ยุควงดนตรีไทยร่วมสมัยหรือยุคปัจจุบัน นักดนตรีบางกลุ่มเกิดการรวมตัวขึ้นมาระหว่างนักดนตรีไทยแท้กับนักดนตรีแนวตะวันตก ร่วมมือกันสร้างสรรค์ดนตรีแบบใหม่มาเสนอต่อสังคม เป็นแนวดนตรีที่มีความแปลกใหม่ เป็นการนำรูปแบบดนตรีไทยดั้งเดิม ประยุกต์ขึ้นใหม่ให้เหมาะสมกับ

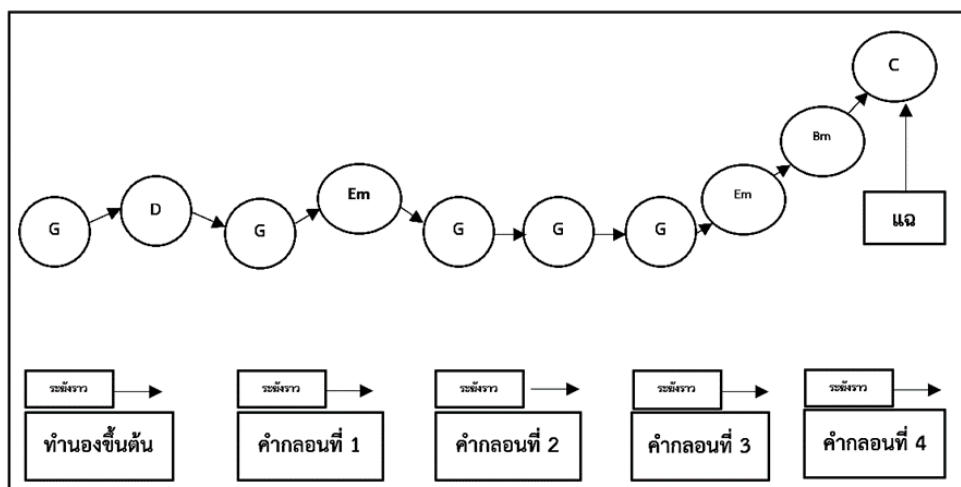
5) การประพันธ์ทำนอง จังหวะ และคำร้อง

5.1) องค์ที่ 1 เล่าขานตำนานกระต่าย คณะผู้สร้างสรรค์ประพันธ์คำร้องขึ้นใหม่ โดยใช้ฉันทลักษณ์ของกลอนสุภาพทั้งหมด 2 บท เพื่อเล่าเรื่องเกี่ยวกับแสงพระจันทร์ที่ส่องสว่างยามค่ำคืนที่ทำให้เกิดเป็นจินตนาการเป็นตำนานกระต่ายบนดวงจันทร์ จนกระทั่งถูกนำมาสร้างเป็นสัญลักษณ์ประจำจังหวัดจันทบุรีในที่สุด ซึ่งทำนองร้องคณะผู้สร้างสรรค์ได้นำวิธีการขับร้องแบบละครเวทีตะวันตก (Opera) มาใช้ในการถ่ายทอด แล้วสร้างบรรยากาศโดยให้เปียโนไฟฟ้าบรรเลงคลอร้องในลักษณะของการดำเนินคอร์ด ประกอบด้วย คอร์ด G คอร์ด C คอร์ด D คอร์ด Em คอร์ด Am และคอร์ด Bm ให้มีความสอดคล้องกับการแบ่งฉันทลักษณ์ของคำร้อง รวมไปถึงมีการนำระฆังราวและแฉมาบรรเลงสร้างบรรยากาศเพื่อส่งเสริมให้คำร้องมีความโดดเด่นขึ้น สามารถดึงดูดความสนใจของผู้ฟังให้อารมณ์และความรู้สึกคล้อยตามกับความหมายของบทเพลง

คำร้อง องค์ที่ 1 เล่าขานตำนานกระต่าย

ตำนานเล่าขานแต่โบราณของไทย
คืนแห่งพระจันทร์ในวันเดือนเพ็ญ
ในดวงจันทร์กลางดาราฉายส่อง
เกิดสัญลักษณ์ให้ประจักษ์ใจ

ว่ากันเอาไว้ในราตรีที่เห็น
กระต่ายเด่นสร่ายเบิกบานหัวใจ
เมื่อมองชมชื่นนำพิสมัย
แล้วไล่เรื่องราวศจจันทรา

ภาพที่ 3 การบรรเลงและขับร้องในองค์ที่ 1 เล่าขานตำนานกระต่าย

ที่มา : คณะผู้สร้างสรรค์

ช่วงที่ 1 ด้านทำนองได้มีการสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ จำนวน 2 ประโยค โดยใช้แนวคิดการประพันธ์เพลงไทยของครูสิริชัยชาญ ฟักจำรูญ (ศิลปินแห่งชาติ) คือ การประพันธ์ทำนองจากพฤติกรรมของสัตว์ เพื่อใช้ในการตีความความน่ารักของกระต่าย ดังที่ครูสิริชัยชาญ ฟักจำรูญ กล่าวว่า “คิดจากจังหวะและลีลาท่าเดินท่าวิ่งของสัตว์บางชนิด ซึ่งอาจทำให้มีเพลงที่สนุกสนาน เร้าใจผู้ฟังและสามารถนำไปใช้ในการแสดงได้ด้วย เช่น เพลงอัสวาลา” (สิริชัยชาญ ฟักจำรูญ, 2546, น. 203) ดังนั้นการเคลื่อนที่ของทำนอง จึงมีความยกเยื้อง ย่ำเสียง และมีการล้อ - รับ ระหว่างซอดังกับฆ้องวงใหญ่ บันไดเสียงที่ใช้ คือ บันไดเสียงซอล (ซ ล ท X ร ม X) นอกจากนั้นทางด้านจังหวะยังมีการสร้างสรรค์ ขึ้นใหม่ด้วยเช่นกัน โดยบรรเลงประสมประสานระหว่างกลองแขกและตะโพน เน้นการลักจังหวะ และบรรเลงให้สอดคล้องกับทำนอง รวมไปถึงยังใช้วัสดุบอกซ์ตีกำกับจังหวะให้เกิดสีสันมากขึ้น ซึ่งทำนองและจังหวะในช่วงที่ 1 นี้ เป็นการเปลี่ยนอารมณ์จากองค์ที่ 1 เพื่อนำพาให้ผู้ฟัง เกิดจินตนาภาพความน่ารักสดใสของกระต่ายบนดวงจันทร์ และชวนให้ติดตามบทเพลง ในช่วงต่อไป

กลองแขก	----	--- จ	- จ จ -	ต ท ต -	----	----	----	----
ตะโพน	----	----	----	----	ต - ถ ต	ต ป ต -	ต - ถ ต	ต ป - ตพลี
วัดบ็อกซ์	----	--- X	--- X	--- X	--- X	--- X	--- X	--- X

[illegible][illegible]

ช่วงที่ 2 คณะผู้สร้างสรรค์ได้สร้างสรรค์ทำนองขึ้นใหม่ จากการศึกษาพัฒนาการและสภาพแวดล้อมของจังหวัดจันทบุรี ซึ่งใช้แนวคิดการประพันธ์เพลงไทยของครูสิริชัยชาญ ฟักจำรูญ (ศิลปินแห่งชาติ) โดยอาศัยทำนองเพลงไทยที่มีอยู่เดิมมาเป็นแนวทางในการประพันธ์ ดังที่ครูสิริชัยชาญ ฟักจำรูญ กล่าวถึงการประพันธ์ทำนองในลักษณะนี้ว่า “คิดจากสภาพสิ่งแวดล้อม ประวัติศาสตร์ในแต่ละยุคสมัย และแต่งทำนองจังหวะของเพลงให้มีลักษณะคล้ายตามสมัยนั้น ๆ เช่น เพลงชุดโบราณคดี” (สิริชัยชาญ ฟักจำรูญ, 2546, น. 203) ทำนองในช่วงนี้มีการประพันธ์เป็นทำนองทางกรอ สำเนียงเขมร อัตราจังหวะสองชั้น จำนวน 4 ประโยค บรรเลงจำนวน 3 เที้ยว ใช้บันไดเสียงซอล (ซ ล ท × ร ม ×) มีการเคลื่อนที่ของทำนองในลักษณะยกเยื้อง ลักจังหวะ และย้ายเสียง โดยเครื่องดนตรีไทยมีการตกแต่งทำนองไปตามลักษณะการบรรเลงของเครื่องดนตรีนั้น ๆ และใช้กลองแขกบรรเลงหน้าทับสองไม้ เพื่อให้สอดคล้องกับทำนองเพลง นอกจากนี้ยังได้มีการนำเครื่องดนตรีสากลเข้ามาบรรเลงสอดประสานเพื่อให้เกิดอรรถรสมากยิ่งขึ้น รวมไปถึงมีการสร้างบรรยากาศและสีสันให้สมบูรณ์ด้วยเครื่องดนตรีประกอบจังหวะทั้งดนตรีไทยและดนตรีสากล ซึ่งทำนองในช่วงที่ 2 นี้ เป็นทำนองที่มีลีลาอ่อนหวาน และมีชีวิตชีวา เปรียบเสมือนกับกระต่ายที่มีความน่ารักสดใสอยู่บนดวงจันทร์ที่ส่องสว่างยามค่ำคืน

ทำนอง ช่วงที่ 2

----	----	ล ช ม ร	ทุ ร ม ช	-- ล ท	ร ี ม - ช	ร ช ล ท	- ร ี ล ท
- ร ี ร ี	- ช ี - ม ี	- ร ี - ท	- ล - -	- ม - -	ร ม ช ล	ท ล ช ม	- ช - -
- ช - -	- ช - -	ท ช ล ท	ร ี ท ล ช	-- ล ท	ร ี ม - ช	ร ช ล ท	- ร ี ล ท
- ร ี ร ี	- ช ี - ม ี	- ร ี - ท	- ล - -	- ม - -	ร ม ช ล	ท ล ช ม	- ช ล ช

ตัวอย่าง การบรรเลงประสานทำนองของดนตรีสากลของประโยคที่ 1

ชื่อ	----	----	ล ช ม ร	ทุ ร ม ช	-- ล ท	ร ี ม - ช	ร ช ล ท	- ร ี ล ท
ทรัมเป็ต	----	----	----	--- ล	----	- ฟ - ล	----	- ท - ด
อัลโตแซ็กโซโฟน	----	----	----	--- ม	----	- ด - ม	----	- ฟ - ช
เทนเนอร์แซ็กโซโฟน	----	----	----	--- ล	----	- ฟ - ล	----	- ท - ด
เปียโนไฟฟ้า	----	----	----	--- G	----	----	----	--- G7

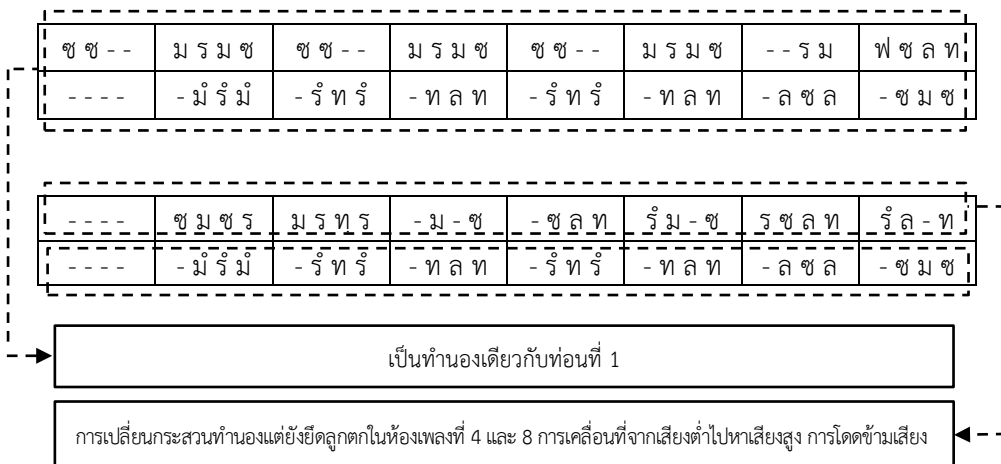
* หมายเหตุ : โน้ตสำหรับทรัมเป็ต อัลโต แซ็กโซโฟน และเทนเนอร์ แซ็กโซโฟน เป็นระดับเสียงของเครื่องดนตรีนั้น ๆ

ช่วงที่ 3 คณะผู้สร้างสรรค์ได้ประพันธ์ทำนองขึ้นใหม่จากเพลงแขกโหม่ง ท่อนที่ 1 เนื่องจากทำนองสั้น กระชับ และมีเสียงกระโดดไปมาเหมือนกับพฤติกรรมของ กระต่าย โดยใช้แนวคิดการประพันธ์เพลงไทยของครูสิริชัยชาญ ฟักจำรูญ (ศิลปินแห่งชาติ) คือ การดัดแปลงทำนองให้เปลี่ยนไป ดังที่ครูสิริชัยชาญ ฟักจำรูญ (สิริชัยชาญ ฟักจำรูญ, 2546, น. 200) กล่าวว่าเป็นการแต่งโดยอาศัยเพลงเดิมมาเป็นแนวทางในการแต่งทำนอง ขึ้นใหม่ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าทางเปลี่ยน หรือการดัดแปลงทำนองเพลงให้เปลี่ยนไป ซึ่งคณะผู้สร้างสรรค์ประพันธ์ให้มีจำนวน 2 ท่อน ท่อนละ 2 ประโยค เป็นทำนองทางกรอ อัตรากำลังขึ้นเดียว มีสังคีตลักษณะแบบเปลี่ยนหัว ช้ำท้าย และใช้บันไดเสียงซอล (ซ ล ท X ร ม X) ซึ่งทำนองมีทิศทางการไล่เสียงจากต่ำไปหาเสียงสูง การไล่เสียงจากสูงมาหาเสียงต่ำ การย่ำเสียง การลักจังหวะ และมีทิศทางแบบขึ้นลง นอกจากนั้นเครื่องดนตรีดำเนินทำนอง ยังมีการตกแต่งทำนองให้มีลีลาน่าฟัง และยังสามารถนำเครื่องดนตรีสากลเข้ามาบรรเลง สอดประสานเพื่อให้บทเพลงเกิดอารมณ์มากยิ่งขึ้น สำหรับจังหวะหน้าทับจะสลับกัน ระหว่างกลองแขกที่บรรเลงร่วมกับทำนองของประโยคที่ 1 และตะโพนบรรเลงหน้าทับ “ปะเท่งปะ” ในประโยคที่ 2 ซึ่งเป็นเช่นนี้ทั้ง 2 ท่อน นอกจากนั้นยังมีการนำลูกเปิง มาบรรเลงประกอบจังหวะร่วมกับตะโพนเพื่อให้เกิดความสนุกสนานมากยิ่งขึ้น และสามารถ สื่อถึงพฤติกรรมการกระโดดของกระต่าย รวมไปถึงมีการสร้างอรรถรสด้วยเครื่องประกอบ จังหวะของดนตรีไทยและดนตรีสากล

การประพันธ์ทำนอง ช่วงที่ 3 ท่อนที่ 1 จากเพลงแขกโหม่ง ท่อนที่ 1

การประพันธ์ทำนอง ช่วงที่ 3 ท่อนที่ 2 จากทำนองช่วงที่ 3 ท่อนที่ 1

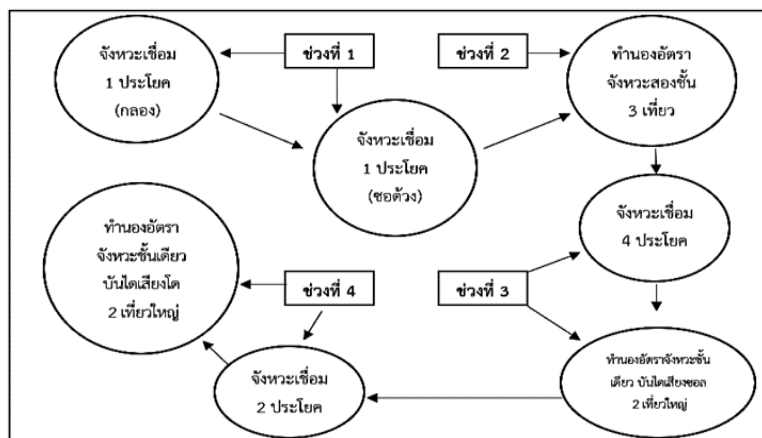
ตัวอย่าง การบรรเลงกลองแขกในท่อนที่ 1 ประโยคที่ 1

ทำนอง	ซ ซ - -	ม ร ม ซ	ซ ซ - -	ม ร ม ซ	ซ ซ - -	ม ร ม ซ	- - ร ม	ฟ ซ ล ท
กลองแขก	ต ท - -	ต ท ต ท	ต ท - -	ต ท ต ท	ต ท - -	ต ท ต ท	- ต - ท	ต ท - ต

ตัวอย่าง การบรรเลงตะโพนและลูกเปิงในทำนองที่ 2 ประโยคที่ 1

ทำนอง	- - - -	ซ ม ซ ร	ม ร ท ร	- ม - ซ	- ซ ล ท	ร ม - ซ	ร ซ ล ท	ร ล - ท
ตะโพน	- - ต ป	- พร - ป	ต - ต ป	- พร - ป	ต - ต ป	- พร - ป	- ท - ต	- พร - ป
ลูกเปิง	- - - ป	- - - ป	- - - ป	- - - ป	- - - ป	- - - ป	- - - ป	- - - ป

ช่วงที่ 4 ทำนองและจังหวะเหมือนกับช่วงที่ 3 ทุกประการ แต่เปลี่ยนจากบันไดเสียงซอล (ซ ล ท X ร ม X) ให้เป็นบันไดเสียงโด (ด ร ม X ซ ล X) ซึ่งเป็นบันไดเสียงขั้นคู่ 4 ที่สูงกว่าบันไดเสียงเดิม จำนวน 4 เสียง ทั้งนี้เพื่อให้บทเพลงมีความน่าสนใจและมีความหลากหลาย ทำให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์สนุกสนานเร้าใจมากยิ่งขึ้น

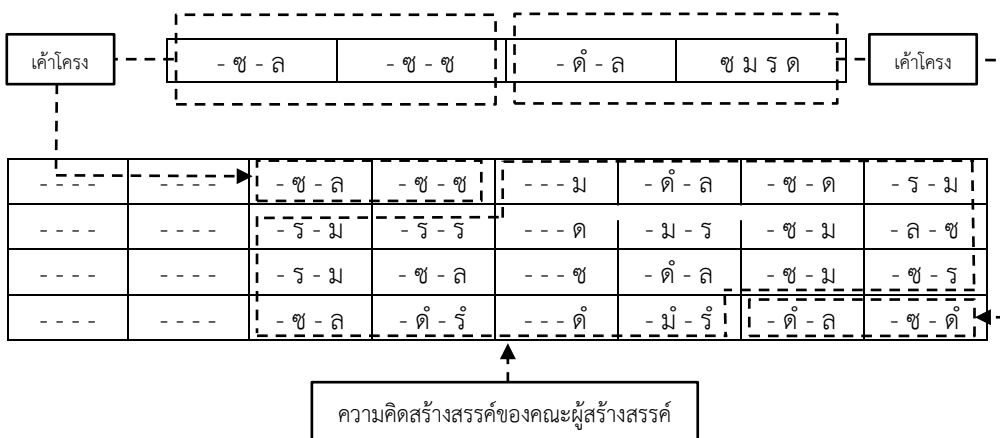

ภาพที่ 4 การบรรเลงดนตรีในองค์ที่ 2 กระต่ายเริงระบำ

ที่มา : คณะผู้สร้างสรรค์

5.3) องค์ที่ 3 ผาสุกจันทบุรี คณะผู้สร้างสรรค์ได้สังเคราะห์มาจากบริบทของจังหวัดจันทบุรี และความหมายของตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดจันทบุรีที่มีความสอดคล้องกับความผาสุกของประชาชน ซึ่งประพันธ์จากทำนองขึ้นต้นของเพลงในน้ำมีปลา ในนามีข้าว ของหลวงวิจิตรวาทการที่ประพันธ์สำหรับละคร เรื่อง อานาภาพพ้อขุนรามคำแหง เนื่องจากเป็นบทเพลงที่มีความไพเราะและมีความหมายสื่อถึงความอุดมสมบูรณ์ ทำให้สามารถเชื่อมโยงกับความหมายขององค์ที่ 3 ได้อย่างลงตัว ซึ่งในการประพันธ์ใช้แนวคิดการประพันธ์เพลงไทยของรองศาสตราจารย์ ดร. ภัทรระ คมขำ (2556, น. 61-62) จากวิทยานิพนธ์ เรื่อง การประพันธ์เพลงช้าเรื่องปูจานครน่าน คือ การประพันธ์ทำนองเพลงที่ยึดทำนองต้นรากเป็นบางส่วน ทำนองบางส่วนมีการขยายและทำนองบางส่วนประพันธ์ขึ้นแบบอัตโนมติ แต่ยังคงเค้าโครงเสียงให้ปรากฏ โดยคณะผู้สร้างสรรค์ได้นำลูกตกมาเป็นเค้าโครงและผสมผสานร่วมกับความคิดสร้างสรรค์ของคณะผู้สร้างสรรค์ ทำนองเป็นเพลงท่อนเดียว ทางกรอ อัตราจังหวะสองชั้น จำนวน 4 ประโยค และใช้บันไดเสียงโด (ด ร ม X ซ ล X) ซึ่งในแต่ละประโยคใช้กระสวนทำนองเดียวกัน และมีการเคลื่อนที่ของทำนองในทิศทางลงและขึ้นไปหาลูกตกของเสียงมีเสียงซอล เสียงเรสูง และเสียงโดสูง ซึ่งเป็นการลงจบเพลงอย่างสมบูรณ์ รวมไปถึงมีการใช้เครื่องดนตรีสากลบรรเลงสอดประสาน เพื่อให้ทำนองเกิดมิติและเกิดอารมณ์ที่มีความนุ่มนวลและสงบเยือกเย็น ส่วนทางด้านจังหวะใช้กลองแขกเป็นเครื่องดนตรีประกอบจังหวะหน้าทับ โดยใช้หน้าทับสองไม้เพื่อให้เข้ากับสำนวนเพลง ดังนั้นบทเพลงในองค์ที่ 3 จึงมีความไพเราะ และสามารถแสดงถึงความสุขและความอุดมสมบูรณ์ของจังหวัดจันทบุรีได้อย่างแท้จริง

การประพันธ์ทำนอง องค์ที่ 3 ผาสุกจันทบุรี

ภาพที่ 5 การต่อยอดบทเพลงสู่การบรรเลงประกอบการแสดง
ในพิธีเปิดงานของวิทยาลัยและจังหวัดจันทบุรี
ที่มา : วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี

ภาพที่ 6 ผลงานการสร้างสรรค์บทเพลงชุด ทริณศศิศึกษา
ที่มา : คณะผู้สร้างสรรค์

สรุป

1. บริบทของจังหวัดจันทบุรี พบว่า จังหวัดจันทบุรีมีความเก่าแก่มากมาตั้งแต่สมัยเจนละ มีชื่อเรียกเมืองว่า “จันทบูร” หรือ “จันทบูรระ” หรือ “จันทบุรี” โดยเมืองจันทบุรี เป็นชุมชนโบราณเก่าแก่มากกว่าพันปี ยังมีร่องรอยอารยธรรมโบราณของชุมชน ก่อนประวัติศาสตร์ที่มีอายุไม่น้อยกว่า 6,000 - 4,000 ปี หลักฐานที่ปรากฏทั้งด้าน มานุษยวิทยา ศิลปะ และประวัติศาสตร์ แสดงให้เห็นถึงการตั้งถิ่นฐาน การเติบโตอย่าง กว้างขวางในท้องถิ่น การขยายตัวติดต่อค้าขายกับต่างถิ่น การรับและถ่ายทอด การผสมผสานทางวัฒนธรรม ซึ่งมีพัฒนาการยาวนานต่อมา จังหวัดจันทบุรีนับเป็น อีกหนึ่งจังหวัดที่มีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อของตำนานกระต่ายบนดวงจันทร์ ซึ่งภาพกระต่ายบนดวงจันทร์เป็นตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัด สร้างขึ้นในปีพุทธศักราช 2483 ตามแนวคิดของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ออกแบบโดยกรมศิลปากรให้เป็นรูป กระต่ายบนดวงจันทร์ เนื่องจากพระจันทร์มีความพ้องเสียงกับชื่อของจังหวัด โดยคำว่า “จันท” ในชื่อจันทบุรี พ้องเสียงกับคำว่า “จันทร์” ซึ่งหมายถึงดวงจันทร์ ทั้งนี้

ตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดจันทบุรียังมีความหมายที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ กล่าวคือ รูปกระต่ายอยู่ในดวงจันทร์ เปล่งแสงเป็นประกายแสงจันทร์ หมายถึง ความสวยงาม เยือกเย็น ละมุนละไม เปรียบได้กับความสงบ รื่นรมย์ และร่มเย็นเป็นสุขของภูมิภาคนี้

2. การสร้างสรรค์บทเพลงชุด ทัศนศึกษา ได้รับแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ จากตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดอยู่คู่กับจังหวัดจันทบุรีมายาวนานกว่า 80 ปี โดยนำ ตราสัญลักษณ์ดังกล่าวมาสร้างเป็นผลงานทางด้านดนตรี เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ตรา สัญลักษณ์ประจำจังหวัดจันทบุรีเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้ แนวคิดในการสร้างสรรค์ บทเพลงชุด ทัศนศึกษา ประกอบด้วย 1) การตั้งชื่อบทเพลง ใช้แนวคิดการตั้งชื่อเพื่อเป็น อนุสรณ์ โดยนำคำว่า “หริณะ” ที่แปลว่า กระต่าย และคำว่า “ศศึกษา” ที่แปลว่า ดวงจันทร์ เติมดวงมาสนธิเป็นคำว่า “ทัศนศึกษา” แปลว่า กระต่ายบนดวงจันทร์ 2) การออกแบบ คำโคร่งของบทเพลง โดยบทเพลงมีจำนวน 3 องค์ เชื่อมโยงกันเป็นเรื่องราว 3) การกำหนด รูปแบบของบทเพลง สร้างสรรค์ดนตรีที่ผสมผสานระหว่างดนตรีไทยและดนตรีสากล 4) การผสมวงดนตรี มีการกำหนดระบบเสียงของวงดนตรี คือ บันไดเสียง C Major เพื่อให้ ดนตรีไทยและดนตรีสากลบรรเลงร่วมกันอย่างเป็นเอกภาพ 5) การประพันธ์ทำนอง จังหวะ และคำร้อง ประกอบด้วย องค์ที่ 1 เล่าขานตำนานกระต่าย ใช้ฉันทลักษณ์ของกลอนสุภาพ ทั้งหมด 2 บท และการขับร้องแบบละครเวทีตะวันตก (Opera) องค์ที่ 2 กระต่ายเริงระบำ ประพันธ์ทำนองและจังหวะขึ้นใหม่จากพฤติกรรมการกระโดดของกระต่าย แบ่งออกเป็น 4 ช่วง และองค์ที่ 3 ผาสุกจันทบุรี ประพันธ์จากทำนองขึ้นต้นของเพลงในน้ำมีปลา ในนามีข้าว ของหลวงวิจิตรวาทการ

อภิปรายผล

การสร้างสรรค์บทเพลงชุด ทัศนศึกษา เป็นการนำเสนอผลงานสร้างสรรค์ ทางด้านดนตรีที่ใช้กระบวนการวิจัยและกระบวนการความคิดสร้างสรรค์ โดยเชื่อมโยง เรื่องราวจากการสังเคราะห์บริบทของตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดจันทบุรี ซึ่งสอดคล้องกับ ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์ของ อาร์ รังสินันท์ (2532, น. 4-8) ที่กล่าวว่ากระบวนการ ความคิดสร้างสรรค์ มี 6 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 มีความสนใจและรู้ถึงความต้องการของจิตใจ และสมอง ขั้นที่ 2 รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์และสิ่งที่น่าสนใจ ขั้นที่ 3 ไตร่ตรอง ถึงการวางแผน โครงร่างและรูปแบบของงาน ขั้นที่ 4 จากผลข้อที่ 1 - 3 ทำให้เกิด จินตนาการ ขั้นที่ 5 สร้างจินตนาการออกมาให้เป็นความจริงและแสดงผลให้เห็นได้ชัด ขั้นที่ 6 รวบรวมความคิดและแสดงออกมาในรูปแบบผลงาน ซึ่งการสร้างสรรค์ในครั้งนี้ เป็นการพัฒนาต่อยอดจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น เกิดเป็นการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่มีประโยชน์

ต่อสังคม สอดคล้องกับทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์ของ ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์ (2546, น. 7) ที่กล่าวว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถของสมองที่คิดได้กว้างไกลหลายแง่มุม เรียกว่าความคิดแบบอนैनัย ซึ่งทำให้เกิดความคิดแปลกใหม่แตกต่างไปจากเดิม เป็นความสามารถในการมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เกิดการเรียนรู้เข้าใจ จนเกิดปฏิกิริยาตอบสนองให้เกิดความคิดเชิงจินตนาการ ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ที่จะนำไปสู่การประดิษฐ์หรือคิดค้นสิ่งแปลกใหม่

นอกจากนี้ คณะผู้สร้างสรรค์ได้รับแรงบันดาลใจและแนวคิดมาจากการตีความจากบริบทของตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดจันทบุรี อันนำไปสู่แนวทางการประพันธ์เพลง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการประพันธ์เพลงของ สิริชัยชาญ พักจำรูญ (2546, น. 203-204) ที่กล่าวว่าแต่งโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ของผู้แต่ง วิธีนี้ผู้แต่งจะต้องเริ่มค้นคว้าหาข้อมูลในการสร้างรูปแบบจังหวะและแนวทำนองเพลงที่จะแต่ง ซึ่งทำได้หลายวิธี เช่น 1) คิดจากจังหวะและลีลาท่าเดิน ท่าวิ่งของสัตว์บางชนิด ซึ่งอาจทำให้มีเพลงที่สนุกสนานเร้าใจ ผู้ฟังสามารถนำไปใช้ในการแสดงได้ด้วย เช่น เพลงอศวลีลา 2) คิดจากสภาพแวดล้อม ประวัติศาสตร์ในแต่ละยุคแต่ละสมัยและทำนองจังหวะของเพลงให้มีลักษณะคล้ายตามสมัยนั้น ๆ เช่น เพลงชุดโบราณคดี 3) คิดจากเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ รวมทั้งรัชสมัยพระราชพิธี โดยพยายามแต่งให้มีจังหวะทำนอง คำร้อง เป็นไปตามเหตุการณ์สำคัญนั้น ๆ เช่น เพลงสมโภชพระนครที่ใช้ในการเฉลิมฉลอง 200 ปี ของกรุงรัตนโกสินทร์” ดังนั้นในการสร้างสรรค์บทเพลงชุด ทัศนศึกษา จึงแสดงให้เห็นถึงการประพันธ์เพลงที่นำเรื่องราวของบริบทของจังหวัดจันทบุรี ตำนานกระต่ายบนดวงจันทร์และอาภักภิกิรยา ท่าทางของกระต่ายมาประพันธ์ทำนองเพลง เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสนุกสนาน ความอุดมสมบูรณ์ และความผาสุกของชาวจังหวัดจันทบุรี

ข้อเสนอแนะ

ผู้ที่มีความสนใจสามารถนำผลการศึกษาและการสร้างสรรค์ในครั้งนี้ไปเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์บทเพลงจากตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดอื่น ๆ เพื่อเป็นการนำเสนออัตลักษณ์ที่มีความโดดเด่นและหลากหลายตามแต่ละท้องถิ่น ให้เป็นที่ประจักษ์มากยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2542). **ตราประจำจังหวัด**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. (2544). **หนังสือเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่อง วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดจันทบุรี**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- จรรยา มาณะวิท. (2550). **เมืองเพนียด**. ม.ป.ท.
- ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์. (2546). **ความคิดสร้างสรรค์**. กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์.
- ถาวร สิกขโกศล. (2557). **เทศกาลจีนและการเซ่นไหว้**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มติชน.
- ธนกุล วรรณประเสริฐ และนัยนา ชัยบุตร. (2551). **กายวิภาคศาสตร์กระต่าย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประวิทย์ สุณิษย์. (2537). **108 ของคำถาม**. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสการพิมพ์.
- ประสิทธิ์ ลิปรีชา. (2547). **การสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง วาทกรรมอัตลักษณ์**. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- เพชรดา เทียมพยุหา. (2556). **การศึกษาดนตรีร่วมสมัย : กรณีศึกษาวงกำไล**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ภัทร คมขำ. (2556). **การประพันธ์เพลงซ้ำเรื่องปูจวนครน่าน**. วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาศิลปกรรมศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มนตรี ตราโมท. (2538). **ดุริยสาส์นของนายมนตรี ตราโมท**. กรุงเทพฯ: ธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน).
- สิริชัยชาญ ฟักจำรูญ. (2546). **ดุริยางคศิลป์ไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภัค มหาราการ. (2552). **ความเปรียบเกี่ยวกับน้ำกับมรรคา สุนิพพานในอรรถกถาชาดก**. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- องค์การสวนสัตว์แห่งประเทศไทย. (2565). **กระต่ายบ้าน**. [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 25 สิงหาคม 2565. เข้าถึงจาก https://www.zoothailand.org/animal_view.php?detail_id=46&c_id=
- อารี รังสินันท์. (2532). **ความคิดสร้างสรรค์ (พิมพ์ครั้งที่ 3)**. กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.